

ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ НАУКОВОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО СПОСОБІВ ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ СВІТУ І ЛЮДИНИ

Батліна Людмила Вікторівна,
Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти
м. Запоріжжя, Україна

Аналіз тенденції глобалізації у світі показує, що соціально-психологічні установки, які панують у більшості так званих «розвинених країн», нерідко носять або особистісно-корисний характер, або переслідують вузькі національно-державні інтереси. Як наслідок: у житті переважної більшості індивідів, груп, націй та держав переважає тенденція за будь-що досягти матеріального збагачення й максимального комфорту. Сутність того, що відбувається добре підмітив австралійський учений, лікар-реаніматор П.Калиновський, коли зазначив, що характерними рисами сучасного світу є матеріальне збагачення при зuboжінні духу, зростання знань при втраті мудрості.

До чого це призведе і в чому криється причина кризової ситуації, що склалася в світі?

Загальновідомо, що сьогодні на Землі існують два типи цивілізації: традиційна і західна (техногенна). Учені не заперечують, що результатом сучасної техногенної цивілізації став науково-технологічний прогрес та економічне зростання, що призвело до нової якості життя на планеті, забезпечивши зростаючий рівень споживання, освіти, розширення зони медичного обслуговування, що, у свою чергу, дозволило збільшити середню тривалість життя людини (В.Стьопін). Надії на краще майбутнє більшості людей були пов'язані саме з прогресом цієї цивілізації. При цьому ще півстоліття тому, як зазначає В.С.Стьопін, мало хто вважав, що «саме техногенна цивілізація приведе людство до глобальної кризи» [14]. Кризи надзвичайно небезпечного рівня, коли людство буквально опиниться на порозі свого самознищення (В.П.Казначеев).

До побічних продуктів техногенного розвитку, що загрожують загибеллю всьому людству, вчені сьогодні відносять: екологічну та антропологічну кризи, поширення процесів відчуження, міжнародної напруженості, наявність регіонів силового протистояння, винахід нових засобів масового знищення тощо. Крім зазначеного, з появою «нової бідності» в багатьох країнах, зокрема у США, спостерігається процес зростання частоти й розмаху хвиль політичної та економічної нестабільності, тероризму, кількості природних явищ, що призводять до збитків, які можна порівняти з повномасштабними війнами. Наприклад, з моменту укладення миру в 1945 році на планеті вирували від 150 до 160 міжнародних і внутрішніх військових конфліктів; при цьому було вбито понад 7200000 солдатів; знищено від 20 до 44 млн. людей. Всього ж у XX столітті в наслідок воєн та політичних репресій загинуло понад 180 млн. осіб (В.Ф.Паульман) [10, с.10]. Майже половина населення Земної кулі недоїдає, тобто живе на межі перманентного голоду [9]. Вражають цифри, наведені Джоном Перкінсом із посиланням на дані Національної асоціації по запобіганню голоду на планеті (станом на грудень 2003 р.): щодня 34000 дітей віком до п'яти років помирають від голоду та хвороб, яким можна було б запобігти. «Якщо до цього додати померлих внаслідок хвороб, що передаються через воду, а також ВІЛ, цифра збільшиться до 50000 смертей на добу» [12].

Чи так все безвихідно? Посилаючись на книгу Д.Роббінса «Дієта для нової Америки і продовольчої революції», Д.Перкінс наводить цікаві дані: ще в 1998 році експерти Програми розвитку ООН підраховали: для забезпечення кожної людини на Землі чистою водою, поліпшення санітарних умов необхідно 9 млрд. дол.; для надання медичних послуг з метою забезпечення репродуктивного здоров'я усіх жінок у світі – 12 млрд.; для забезпечення їжею і базовими медичними послугами – 13 млрд., а базовою освітою – 6 млрд. дол. Отже, сума, вкрай необхідна величезній кількості земель, не така вже й велика – лише 40 млрд. доларів США. При такій крайній потребі людства, не є

секретом, що найбільшим боржником на планеті є США. Їх борг світу наближається до 7 трильйонів доларів [12].

Слід також зазначити, що, незважаючи на факт перетворення людства «в основну геологоутворюючу силу планети» (В.І.Вернадський), воно, виробляючи викиди органічного походження в 2000 разів інтенсивніше за решту біосфери, стало основним сміттєвиробником на планеті (В.А.Ковда). Ситуація настільки складна, що виник глухий кут: коеволюція людства з біосферою не витримує швидкості технічного та інтелектуального забруднення. Цей процес, на думку вчених, може перетворитися з лінійного на нелінійний та вибухнути (В.Г.Горшков, В.В.Данілов-Данільян, В.П.Казначєєв, К.Кондратьєв, Л.В.Лєсков, М.М.Моїсєєв, В.Ф.Паульман, І.Радіонова, В.С.Стьопін, В.І.Тимофєєв-Рєсовський та ін.).

За підписом 1600 учених із 71 країни світу (більшість із них – лауреати Нобелівської премії) 18 листопада 1992 року був оприлюднений документ під назвою «Застереження вчених світу людству». Це, на думку вчених В.Ю. та Т.С.Тихоплавів, є найбільш тривожним застереженням, яке будь-коли отримував світ від такої сильної групи дослідників: «Людське товариство й природа вступили в стан протиріччя. Діяльність людства наносить величезний і найчастіше непоправний збиток навколишньому середовищу і життєво важливим ресурсам. Якщо не взяти під контроль наші повсякденні дії, то вони поставлять під серйозну загрозу те майбутнє, що ми бажано людському суспільству, рослинному й тваринному царству, і можуть змінити живий світ настільки, що він буде не здатним підтримувати життя в тому вигляді, в якому ми його знаємо. Потрібні термінові фундаментальні зміни, якщо ми хочемо уникнути колізій, до яких може призвести наш теперішній курс... Залишилося не більше декількох десятиліть до того, як шанс запобігти загрозам, яким ми зараз протистоїмо, буде загублений і перспективи для людства незмірно зменшаться. Ми, що нижче підписалися, передова частина наукового співтовариства, чинним документом попереджаємо все людство про те, що нас очікує. Необхідні кардинальні зміни в нашому служінні Землі й життю на ній, якщо ми хочемо уникнути величезних людських страждань і непоправного збитку нашому загальному домові на цій планеті» [17, с.149].

Академік М.М.Моїсєєв переконаний, що продовження еволюційного розвитку, якому слідувала біосфера планети з тією спрямованістю, яка впливає з постулатів універсального еволюціонізму, має сумні перспективи – "поступова і досить швидка деградація виду *homo sapiens* і виключення його зі складу біосфери" [9]. Більше того, вчений робить висновок, що наслідком діяльності людини на планеті стало порушення рівноваги біосфери. Зазначений процес розвивається по експоненті й призвів до виникнення проблем, із якими людство раніше ніколи не стикалося.

Учені задаються питанням: «Чи можна вийти з глибокої світової кризи, не змінюючи базисної системи цінностей техногенної культури?». Вони приходять до висновку, що шанс у людства ще є. Так, академік В.С.Стьопін переконаний у необхідності зміни мети людської діяльності та її етичних регулятивів, що з неминучістю призведе до зміни техногенної системи цінностей [14]. Академік М.М.Моїсєєв бачить вихід у необхідності сукупного загальнопланетарного зусилля, яке він називає «Стратегією людства» [9]. Під цим поняттям він розуміє цілеспрямовану систему дій, потрібних для полегшення перехідного періоду, з необхідністю включення двох складових: техніко-технологічного переозброєння та утвердження у свідомості людей нової моральності як ще одного заслону проти дії біосоціальних законів. Будучи нероздільними, затвердження двох складових стратегії вимагає різних типів мислення, спрямованих на досягнення загальної мети – забезпечення збереження людства на Землі. На цьому шляху постають досить серйозні труднощі [9]. Найбільш важкою для подолання є відсутність гарантії, що «люди захочуть прийняти розумні і навіть, можливо, єдино можливі норми своєї поведінки, своїх дій і захочуть перебудувати своє суспільство? Адже для цього потрібні зусилля і певні обмеження для кожного» [9]. Отже, головною проблемою стає духовний

світ людини, необхідність орієнтації кожного на власні внутрішні цінності, що є цінностями загальнолюдськими. «Так від питань екології та політології ми неминує повинні перейти до обговорення проблем еволюції внутрішнього світу людини. Ось тут, як я в цьому переконаний, і лежить ключ до найголовнішого – збереження виду *homo sapiens* на планеті» (М.Моїсєєв) [9].

Таким чином, причиною кризової ситуації, що склалася в світі, суспільстві є людина?

Упродовж багатьох років, детально аналізуючи вплив західного суспільства на психологічний стан людини, Н.Р.Кеппе та К.Пачека прийшли до висновку: «Людство є хворим. Економіка, закон, медицина, філософія, релігія, природа серйозно хворі» [11, с.16]. У відповідності з їх ствердженнями, індивід, який від народження зростає у патологічній сім'ї та патологічному суспільстві, які через освіту та соціалізацію деформують його, також не може бути здоровим.

З раннього віку людина вивчає та засвоює цінності, що панують у її сім'ї, школі та суспільстві. Вона рано починає розуміти, що не адаптувавшись до них, буде покарана: словесно, морально, емоційно, економічно, суспільно або ж фізично. Причому, як зазначають Н.Р.Кеппе й К.Пачека, даний процес соціалізації настільки є ефективним, що в особистості поступово відбувається розвиток механізму самоконтролю, який робить соціальний контроль непотрібним. «Кожний учинок заздалегідь оцінюється внутрішньою регуляторною системою, і індивід приймає тільки ті форми поведінки, що є прийнятними у його оточенні. Водночас індивід автоматично уникає установок та видів поведінки, які викликають негативні реакції у формі покарання або байдужості» [11, с.21-22]. Вчені роблять висновок: якби усі існуючі правила та суспільні цінності були вірними, процес соціалізації у суспільстві також був би правильним.

Становище індивіда у «хворому» суспільстві ускладнюється тим, що, затиснутий стереотипами мислення, він вважає, що це і є єдино вірний шлях, хоча такий спосіб життя не робить його щасливішим. Більшість людей упевнені, що ті, хто має владу підтримують «порядок» серед населення. «І мало хто розуміє, що саме влада створює несправедливі закони і є причиною усіх соціальних конфліктів» (К.Б.Пачека) [11, с.23].

Вчені, суспільні діячі (Н.Бостром, В.Горшков, В.Данілов-Данільян, В.Казначеев, К.Кондратьєв, А.Коен, В.Кремень, Л.Лесков, М.Моїсєєв, В.Паульман, І.Радіонова, В.Стьопін, В.Тимофєєв-Ресовський, Е. і Х. Тоффлери та ін.), які адекватно оцінюють ситуацію в світі та суспільстві, вважають за необхідне здійснити переоцінку цінностей суспільних правил життя й вибору таких, що є дійсно цінними й забезпечуватимуть подальший розвиток окремої людини, суспільства та людства в цілому. При цьому вони зазначають, що кожна людина повинна мати можливість розвиватися шляхами, вільними від внутрішніх та зовнішніх потрясінь, щоб творити добре, прекрасне, істинне та вічне. Водночас, людину слід застерегти від дій, що спричиняють шкоду їй, іншим людям, довкіллю.

Отже, одним з основних напрямків у зміні ситуації є пробудження духовності в людині, її культивування у суспільстві. Інших способів змінити життя на планеті, зокрема, в українському суспільстві, як через зміну свідомості людини, її ставлення до себе, до життя, до навколишнього світу, до інших людей не існує.

В історії розвитку людства формування духовності в людині має свої, надзвичайно глибокі коріння. Враховуючи важливість цього питання для життя людини, суспільства та людства в цілому, ґрунтуючись на досягненнях науки останніх десятиліть, зазначимо, що мова йде також про найбільш високі якості, які можуть бути проявлені в людині, – про найвищі в її житті цінності, про ставлення людини до Цілого, Творця, Абсолюту, до Того, про Кого нічого не може бути сказано. Враховуючи інтелект, досить розвинений у сучасної людини, говорити з нею про Це можна тільки мовою науки.

У ставленні людини до себе, до інших людей, до світу відбивається її світогляд. З цієї позиції умовно людей можна поділити на три типи: ідеалісти, матеріалісти та ті, хто

не визначився, поведінка яких є непередбачуваною і залежить від ситуації. Спостереження за людьми, аналіз їхньої поведінки показує, що більшість належить до третього типу. Навіть віруючі люди, визнаючи релігійні заповіді, нерідко їх порушують, бо знання не стали їх образом життя.

Таким чином, виникає проблема переосмислення одвічного питання «Що таке людина?» Тільки через усвідомлення сутності людини, її місця та призначення на Землі можна врятувати саму людину, суспільство, цивілізацію та планету.

Надзвичайно важливу роль у справі пошуку відповіді на запитання “Що є людина” відіграє сучасна наука, бо саме вона складає змістовний аспект освіти, який, у свою чергу, сприяє формуванню світогляду людини.

Наука сьогодні на висоті: хімічні технології, мікроелектроніка, будівельна індустрія, аудіовізуальні системи, комп'ютери вдосконалили побут людини, полегшили її фізичну працю, створили комфорт, зробили доступним великий обсяг інформації з будь-якої точки земної кулі. Водночас наслідки науково-технічного прогресу розділили й духовно спустошили людей, ставши однією з причин екологічної кризи. Науковці-інтелектуали створили смертоносні види озброєння масового ураження, але й досі не сформулювали ніяких позитивних цілей для існування людини, людства. Більше того, перспективи подальшого прогресу прикладної науки поставили під загрозу само існування людства. Наука підійшла до таких меж, коли стала набувати знання, небезпечні для подальшого життя як людства, так і планети в цілому (В.П.Казначеев, В.В.Налімов, М.О.Козирев та ін.).

Усе частіше вчені, громадські діячі підходять до висновку, що найбільшим злом нашого часу є те, що дві найважливіші сфери життєдіяльності людства – Наука й Релігія уявляють собою дві ворожі сили, не з'єднані поміж собою. Ще у 1895 році Е.Шюре зазначав, що доки християнство стверджувало у середні віки християнську віру серед європейських народів, воно було надзвичайно могутньою моральною силою, що формує душу людини; доки експериментальна наука намагалася відновити законні права розуму, захищаючи його безмежну свободу, вона залишалась великою інтелектуальною силою, що оновлює світ, звільняє людину, дає їй розуму непорушні основи. Але з ходом часу церква стала нездатною захищати свої основні догмати від заперечень науки, протиставляючи розуму віру; а наука, сп'яніла від своїх відкриттів у пізнанні фізичного світу, перетворила світ душі й розуму в абстракцію, ставши агностичною у своїх методах і матеріалістичною у своїх принципах та цілях [20]. Спершу даний конфлікт був необхідним і корисним, бо відновлював права розуму й науки. Але, не зупинившись своєчасно, наука стала причиною безсилля й за grubлості. Упродовж тисячоліть релігія відповідала на запити серця, звідси її магічна сила, а наука на – запити розуму, звідси її нездоланна міць. Обидві ці сфери прояву людського устремління були й залишаються важливими й необхідними у житті людини. Але пройшов досить тривалий час із того моменту, як ці дві сили перестали розуміти одна одну. Релігія без доказів, а наука без надії недовірливо й вороже стоять сьогодні одна проти одної, безсилі перемогти [20].

Результатом такого протистояння є наступне: понад двісті років наука займається вивченням лише фізичного світу; філософія практично втратила будь-який моральний вплив на свідомість людей; релігія в окремих країнах у певній мірі ще панує у свідомості мас, але вона вже втратила свою силу над свідомістю інтелігентного прошарку населення Заходу.

Все це є однією з головних причин глибокого внутрішнього роздвоєння, що існують у науці, в лоні усіх церков, а також у глибинах сумління всіх мислячих людей: «Бо, якими б ми не були, до якої філософської, естетичної або соціальної школи ми не належали, ми несемо у своїй душі ці два ворожі світи, ззовні непримиренні, хоча обидва вони виникли з однаково властивих людині, ніколи не вмираючих потреб: потреби її розуму й потреби її серця» [20, с.2].

Наслідком такого становища стала відсутність розуміння більшістю людей сутності їхньої природи та сенсу власного життя. Сучасний момент в історії людства з усіма своїми матеріальними багатствами – це ніщо інше, як сумна пустеля з точки зору духу та його безсмертних устремлінь [20, с.15].

Наука й релігія, ці споконвічні охоронниці цивілізації, втратили свій надзвичайний магічний дар – дар виховувати душі людські. Зараз ні церква, закована у свої догмати, ні наука, що перебуває у полоні матерії, не здатні більше створювати цільну особистість. І причина цього полягає в тому, що сучасне матеріалістичне людство не усвідомлює сенсу свого існування. З матеріалістичної точки зору сучасної науки причина й мета життя залишаються назавжди непроникними для людського розуму.

З позиції давніх Мудреців, Просвітителів істину не можна встановити без загального розуміння фізичного світу, бо передусім вона перебуває в самій людині, у внутрішньому житті її душі. Саме душа була для них однією божественною реальністю й ключем до всього Всесвіту.

Наприкінці ХІХ століття Е.Шюре стверджував: «Мистецтво формувати душі людські втрачено в нашому столітті, і воно буде знову віднайдене не раніше ніж наука й релігія, переплавлені у живу силу, разом розпочнуть намагатися й працювати для спасіння й для блага людства. Для цього науці не знадобиться змінювати свої методи, їй доведеться лише розширити свої межі, і Християнству не доведеться відмовлятися від своїх традицій, йому необхідно лише зрозуміти їх походження, їх дух та істинний сенс їх призначення» [20, с.15]. Коли наука буде знати, а до релігії повернеться її моральна міць, тоді й людина почне діяти з новою енергією. «Мистецтво життя та мистецтво життєтворчості може відродитися лише при злитті науки, релігії та громадськості в одне гармонійне ціле» [20, с.15]. На початку ХХІ століття настав час замислитися над цими словами.

Вищезазначене виносить на порядок денний проблему зміни наукової парадигми, як строго наукової теорії, що містить у собі систему понять, що виражають сутнісні риси дійсності [13, с.977]. Тим більше, що відкриття в галузі природознавства й точних наук підтверджують це.

Особливості пануючої у теперішній час наукової парадигми [17]:

- У світогляді більшості людей, зокрема, вчених, ствердилася геоцентрична модель світу, сутність якої полягає у формулі: Земля – центр Всесвіту, а людина – вінець творіння. Дана формула ідеально відповідала цілям пізнання, завоювання та перетворення природи людиною. Але глибина занурення у пізнання закономірностей матеріального світу без мудрого оцінювання та відповідальності поставило сьогодні під загрозу життя не тільки людства, але й планети в цілому.

- Науковий світогляд, який домінував до останнього часу, формувався на підґрунті уявлень: про первинність матерії та вторинність свідомості; про незалежність матерії від свідомості; про виключну можливість раціонального пізнання Всесвіту; на уявленні про зведення вищих форм буття до комбінації нижчих елементів. Розвитку такого погляду на світ, суспільство й людину сприяла технологічна форма цивілізації, в якій усе, що не відноситься до матеріальних потреб, просто не мало значення.

- Пріоритетом у науці була й залишається експериментальна форма дослідження, яка підсилювала роль матеріалізму й прагматизму. Ставши виробничою силою, наука перестала шукати Істину, зробивши її малоцікавою, а основною її мовою стала мова алгоритмів. Історія, сповнена прикладами того, як наукове співтовариство, вимагаючи використання тільки «реальних» положень, по ідейним міркуванням багато років відкидало нові фундаментальні поняття математики, фізики, біології, як такі, що призводять до форм реальності, які не піддаються спостереженню.

- «Безмежні можливості» науки, її пріоритетні методи, інструментальний апарат, математика й різноманітні розрахунки обмежувались й надалі обмежуються п'ятьма органами чуття людини та її здібністю розмірковувати, порівнювати, робити висновки.

- Для суспільної свідомості характерним є «наукоцентризм», який має своє вираження у наданні науці монополії на істину. Термін «науковість» став синонімом «істинності». Інші світоглядні підходи стали практично неможливими. Бурхливий розвиток бездуховної за своєю суттю науки підвів людство до небезпечної межі, що сьогодні вже загрожує його існуванню.

Враховуючи психологію сучасної людини, зокрема, й ученого, який не завжди замислюється над наслідками своїх наукових досліджень, введенням заборон на небезпечні дослідження саму проблему не вирішити. Заради збагачення, влади, слави та інших спокус у прихованих лабораторіях усі заборони будуть порушені [6, с.10]. Зазначене підтверджують численні сумні приклади.

Отже, на порядок денний виноситься гостре питання про особистість ученого та його моральність. Важливість цього ще в 1922 році у своїй напутній промові студентам-випускникам проголосив професор Петербурзького університету Питирим Сорокін: «Перше, що ви повинні взяти із собою у дорогу, – це знання, чисту науку, обов'язкову для усіх, ... що не лакействує ні перед ким, яка не схиляє покірно голову перед чим би то не було; науку точну, як перевірений компас, який безпомилково вказує, де Істина й де омана... Вашим девізом повинен стати заповіт Карлейля: «Істина! Хоча б небеса розверзли мене за неї! Ні найменшої фальші! Хоча б за відступництво обіцяли усі насолоди раю!» Друге, що ви повинні узяти із собою, це любов і волю до... праці – тяжкої, наполегливої, розумової та фізичної. Але цього замало. Необхідно запастися вам ще й іншими цінностями. В ряду їх на першому місці стоїть те, що я називаю релігійним ставленням до життя. Світ не тільки майстерня, але й величний Храм, де будь-яка істота і, перед усім, будь-яка людина – промінь божественного, недоторканна святиня. «Людина людині – друг», – ось, що повинно служити вашим девізом. Порушення його, а тим більше заміна його протилежним заповітом, заповітом звірячої боротьби, вовчої гризні одне з одним, заповітом злоби, зненависті й насилля не проходило ніколи марно ні для переможця, ні для переможеного» [17, с.26].

Учений-раціоналіст, озброєний розумом, але не серцем, начинений власними теоріями, гіпотезами, моделями, може принести багато біди, особливо, якщо він має вплив на маси. Психологія сучасної людини є такою, що далеко не кожний учений може зупинити свої дослідження, розуміючи, що перетинає допустиме в процесі пізнання. Азарт, азіотаж, жадоба слави змітають усі моральні заборони. Сумним прикладом цього є слова відомого фізика Енріко Фермі, який після перших випробувань атомної бомби промовив: «Не дошкуляйте мені з вашими стражданнями совісті! В решті-решт, це чудова фізика!» [17, с.5].

Вихід із складної ситуації, що виникла, знаходить сама наука, точніше наукові дослідження в галузі фізики, математики, біології, в яких стверджується ідея необхідності зміни існуючої наукової парадигми, що панувала декілька останніх століть.

Сутність нового підходу полягає у проголошенні взаємозв'язку науки й релігії (О.Акімов, Н.Бехтерева, В.Казначеев, М.Козирев, Е.Мулдашев, В.Налімов, В.Ю. та Т.С.Тихоплави, А.Шевченко, Г.І.Шипов). На необхідність такого синтезу вказував А.Ейнштейн: «Наука без релігії неповноцінна, а релігія без науки сліпа».

Як уважає Е.А.Азроянц, ставлення багатьох сучасних учених базується на глибокій повазі до віри й серйозної оцінки місця й ролі релігії в історії соціуму. Він пояснює це наступним чином: по-перше, виникла релігія майже одночасно з людиною, взявши на себе піклування про людську душу; по-друге, підґрунтям релігії є високі моральні принципи, які перетворюються у моральні норми суспільства і вкорінюються у свідомість та поведінку людей; по-третє, наука й релігія не антиподи, а різні форми пізнання, що доповнюють один одного; по-четверте, доцільно максимально використовувати релігійний досвід у вихованні та піднесенні людського духу [1, с.62].

Ставлення людини до релігії нерідко пов'язують із поняттям віри. На думку невідомого мислителя, віра – є мужність духу, який стрімголов кидається уперед,

упевнений, що знайде істину. Ця віра не ворог розуму, а його світло. Це віра Христофора Колумба й Галілея, що бажає перевірки й доказів. Для тих багатьох, хто втратив таку віру незворотно, – шлях є нелегким і тернистим: йти за сучасними течіями й підкорятися духу часу замість того, щоб боротися з ним, вдосконалюючи себе й, тим самим покращуючи навколишній світ [20, с.16].

Одним із напрямків у реалізації взаємозв'язку науки й релігії вчені вбачають у поєднанні інтуїтивного й наукового знання, в необхідності зрівняння у правах на критерій «істинності» не тільки того, що отримується в результаті експерименту й логічних побудов, але й того, що є результатом своєрідного стану свідомості, стану осяяння, медитації тощо [17, с.32]. Підтвердженням цього є слова академіка О.Є.Акімова: все, до чого зараз підійшла фізика, без формул, але у змістовному плані, викладено у давньоіндійських Ведах [2]. Ще у 1993 в доповідях учасників міжнародної конференції, що була присвячена науковим знакам у Корані і Сунні, прозвучало ствердження, що інформація, викладена в Корані, Сунні, Біблії та Талмуді відповідає науковим вимогам сьогодення.

Академік Міжнародної Академії інформації та Академії космонавтики Л.Мельников переконаний: «Практично усі великі наукові ідеї й теорії з'явилися не як результат строгої, сповненої здорового глузду та критичної діяльності людей, а, як правило, шляхом інтуїції, осяяння, а, то й у порядку одкровення згори або видіння» [8, с.17]. У зв'язку з цим цінним методом пізнання істини, на думку академіка РАН В.Фортова, є метод, що використовується з давніх часів: «Заглиблений науковий пошук іноді схожий з релігійними одкровеннями. Не раз учені миттєво отримували відповіді на запитання, які марно шукали багато років» [19, с.11]. Прикладом цього є наукові відкриття, зроблені під час сну Фридрихом Августом Кекуле, Д.І.Менделєєвим, Нільсом Бором, Лютером, Кальвіном та іншими.

На важливість ролі інтуїції у науці звернув увагу фізик-теоретик академік Г.І.Шипов: «Інтуїція – це здатність проникати через бар'єр між свідомістю й підсвідомістю. Підсвідомість підключена до Єдиної Свідомості. Інтуїція допомагає встановити зв'язок із підсвідомістю й, тим самим, отримати доступ до джерела знання» [3].

У пізнанні сутності природи й людини існують два напрямки: перший напрямок представлено західною наукою (знання, що є наслідком експериментальних досліджень); другий напрямок – східним способом пізнання, (знання, отримують під час медитації).

На певному етапі розвитку людства езотеричний шлях був утрачений, сформувався інший шлях, надзвичайно складний і повільний. За останню тисячу років, йдучи цим шляхом, як стверджує академік А.Акімов, наука прийшла до тих знань, що були відомі на Сході 3000 років тому [2, с.26].

Метою нової парадигми пізнання, як вважають учені, повинно стати створення цілісної картини світу, а основним шляхом до цієї мети – поєднання східного й західного стилів наукового мислення. Такий підхід дозволить суттєво розширити світогляд людини, зрозуміти сутність як самої природи, так і людини, її призначення на Землі.

Вчені, та релігійні діячі переконані, що ніколи устремління до духовного життя, до невидимих світів, що було витиснуте матеріалістичними теоріями, не було більш серйозним і більш щирим, ніж тепер. Воно має свій прояв у тужних пошуках, у невдоволеності сьогоденням, у трагічних сумнівах, у потягу до невідомого, невидимого, у намаганні знайти підтримку, спокій, порятунк. Водночас більшість людей зберігає при цьому нездатність простого увірування. Ця нездатність просто вірити пояснюється досить високим рівнем інтелекту сучасного людства. Тому проголошення тези взаємозв'язку науки й релігії є надзвичайно актуальним, а, можливо, і єдиним, що може перемогти кризу, в якій знаходиться людство в цілому, й українське суспільство, зокрема.

Професор МДТУ ім.М.Е.Баумана, доктор технічних наук В.Волченко пише: «Звичайних тривіальних шляхів виходу з морально-екологічної кризи, мабуть, немає.

Потрібна нова наукова парадигма, що виключає протиставлення ідеального, духовного матеріальному, допускає союз між наукою й релігією. Але якщо йти на такий союз, то слід визнати несуперечність для наукового мислення гіпотези «Тонкого Світу й Бога Творця» [5, с.1].

Дослідження сучасної науки показують її мимовільну й нездоланну схильність повернутися до Вчення Позачасової (Одвічної) Мудрості. Ще наприкінці XIX століття Е.Шюре, зазначивши дану схильність, звернув увагу на те, що, не залишаючи атомістичної гіпотези, сучасна фізика непомітно прийшла до того, що ототожнила ідею матерії з ідеєю сили, що є вже наближенням до духовного динамізму. Щоб пояснити світ, магнетизм, електрику, вчені змушені були припустити існування тонкої, зовсім невагомої матерії, яка наповнює світовий простір й пронизує усі тіла. Таку матерію стали називати «ефір»» [20, с.10].

Сучасне природознавство, перед усім, теоретична фізика, космологія, біологія, відкриваючи нові закони Природи, все більше схиляється до висновку, що матеріальний Всесвіт був цілеспрямовано створений розумом – через Слово – Інформацію – Logos, що все природне було створено надприродним. Вчені в галузі технічних наук В.Ю. і Т.С.Тихоплави зазначають: «Оскільки надприродний Бог розумний, володіє силою й діє у відповідності із планом, то такими ж якостями володіє й створений Ним Всесвіт. І не випадково на всіх рівнях Космосу – на субатомному і на рівні атому, на органічному й неорганічному, на рівні тварини й людини, на рівні Місяця, Землі, Сонця, зірок і галактик – спостерігається вражаюча упорядкованість і раціональність, поясненням якої може служити лише свідомий і творчий акт, тобто розум раніше матерії, Бог раніше людини, план і задум раніше творіння. Факти вперто говорять: світ, невід’ємною складовою якого є й наша свідомість, побудований більш тонко, красиво й продумано, ніж це може показатися на перший погляд» [16, с.121].

Наприкінці XX – початку XXI століть на міжнародних конгресах, симпозіумах, форумах та конференціях, присвячених проблемам реальності Тонкого Світу, Свідомості, Інформації у виступах провідних науковців прозвучали цікаві ідеї, гіпотези, доведені факти та розрахунки щодо нової парадигми природи світу та людини:

- «Звичайно, людина й Всесвіт можуть існувати самі по собі, але не здатні претендувати на самостійне значення. Якщо Бога немає, життя можна вважати абсурдним, воно не має ні сенсу, ні цінності, ні мети. У світі без Бога втрачає значення поняття моралі» (У.Крейг) [17, с.39].

- Абсолют, Фізичний вакуум, народження речовинного світу з фізичного вакууму стали предметом серйозних наукових досліджень (А.Акімов, Г.Дульнев, В.Волченко, М.Моїсеев, В.Мостепаненко, О.Старобинський, І.Цехмісто, Г.Шипов та ін.).

- Усі світові релігії мають єдине коріння. Зазначене виключає підстави для будь-яких протиріч між людьми, націями та народностями на релігійній підставі (А.Е.Акімов) [21, с.50].

- Фізичний вакуум є праматерією усього, що існує (Г.І.Шипов) [18].

- Один із шляхів виходу з морально-екологічної кризи полягає у вдосконаленні людської свідомості, в заміні життєвих орієнтирів із споживацьких на духовні. Духовним простором Світу є Тонкий Світ. Він містить інформацію про все, що існує. Інформація – це майбутня енергія у потенціалі. Світ є єдиним, в ньому духовне пронизує матеріальне. Між людиною та Тонким Світом є інформаційно-енергетичний бар’єр, який долається людиною високого рівня духовності та моралі (В.Волченко) [5].

- Позамертєве існування людини в момент смерті й після неї є продовженням її земного життя й долі. Розроблена методика дослідження, дозволяє отримати досить достовірну інформацію про заявлений предмет вивчення (К.Коротков, В.Псаломщиков) [7].

- Вчені зробили акцент на головному – включили до нової картини світу найбільш активний фактор – феномен людської свідомості. Саме свідомість, і це багаторазово доведено, впливає на матеріальний світ (Г.Дульнев) [4, с.2].

- Чітко визначені основні причини, за якими ортодоксальні вчені тримаються осторонь від проблем духовності та Тонкого Світу: відсутність надійного інструментарію, нестійкість явищ та психічно непізнавані взаємодії між суб'єктом та об'єктом дослідження (Г.Дульнев) [7, с.4].

- Упродовж тисячоліть історії людства незмінним було й залишається – віра в Бога. Вона приймає різні форми й вирази. При цьому кожна людина має свої власні аргументи, що доводять або заперечують Його існування. Основним підґрунтям для науки в цьому питанні була й залишається теоретична фізика як базис, на якому відбувається формування загальнонаукового світогляду як ученого, так і пересічного громадянина. Саме теоретична фізика на одвічне запитання “Чи є Творець?” – сьогодні дає позитивну відповідь: “Він є!” Зовсім недавно 53 американських учених, серед яких немало лауреатів Нобелівської премії, у виданій ними книзі «Ми віримо», наводять цьому ствердженню немало доказів.

- В ситуації глобальної кризи в світі з метою здійснення пошуку шляхів виходу із неї стає необхідним об'єднання науки й релігії (А.Акімов, Н.Бехтерева, В.Владіміров, В.Волченко, П.Горяєв, В.Казначєєв, М.Моїсєєв, Ю.Осипов та ін.). Сасентичний світогляд, що претендував на універсальну парадигму, яка б замінила релігію, показав свою безперспективність. Після зміни фундаментальних уявлень про простір, час та причинність, появи теорії відносності та квантової механіки світ, який оточує людину, вже не уявляється абсолютно детермінованою машиною, в якій Творцю немає місця. Створення будь-якої стрункої наукової системи неминуче призводить до думки про існування Абсолютного Буття або Бога (Ю.Осипов). Релігія ніколи не обмежувала глибину наукових знань, але вона накладає моральну заборону на деякі сфери їх використання (Н.П.Бехтерева). Біблію слід вивчати, але не для критики, а як джерело істинних знань, усвідомлення сутності моральних законів, якими необхідно керуватися в науковій діяльності (В.Фортов). Якщо історичне призначення науки криється в матеріальному захисті держави, то історичне призначення релігії – в духовному захисті народу (Р.Ількаєв) [6, с.8-9].

Отже, сучасною тенденцією в усьому світі є тенденція до наближення науки й релігії. «Релігійне пізнання світу як творіння Божого не заперечує правомірності наукового пізнання його закономірностей» [6, с.10]. Водночас повної єдності науки й релігії бути не може: наука й релігія мають різні предмети дослідження (релігія вивчає ставлення людини до Творця, а наука – закони створеного Ним світу); різними також є і методи досліджень, хоча іноді вони й перетинаються.

Література

1. *Азроянц Э.А.* Архитектура внутреннего мира человека /Э.А.Азроянц. – М.: Полигнозис, 1998. – №1. – С.59-72.
2. *Акимов А.Е.* Физика признает сверхразум /А.Е.Акимов. // Чудеса и приключения. – 1996. – №5. – С.24-27.
3. *Акимов А.Е.* Вскоре пройдут испытания летающей тарелки /А.Е.Акимов, Г.И.Шипов, В.А.Екшибаров, П.П.Гаряев. // Чистый мир. – 1996. – №4. – С.13.
4. *Баранова Т.* «Планета – 2000» /Т.Баранова. // Невероятное. Любопытное. Очевидное. – 1997. – №3. – С.2-3.
5. *Волченко В.Н.* Принятие Творца современной наукой / В.Н.Волченко. // Сознание и физическая реальность. – 1997. – Т.2. – №1. – С.1-7.
6. *Ганичев В.* Когда встречаются вера и знание / В.Ганичев. // Чудеса и приключения. – 1998. – №10. – С.6-10.

7. *Лисов Г.* Реальность Тонкого Мира / *Г.Лисов.* // Терминатор. – 1995. – №4-5. – С.3-6.
8. *Мельников Л.* Разум: конец эволюции / *Л.Мельников.* // Чудеса и приключения. – 1995. – №7. – С.17.
9. *Моисеев Н.Н.* Современный антропогенез и цивилизационные разломы. Эколого-политологический анализ [Электронный ресурс] / *Н.Н.Моисеев.* – Вопросы философии. – 1995. – №1. – С.3-30. – Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/library/vopros/00.html>.
10. *Паульман В.* Мир на перекрестке четырех дорог: Прогноз судьбы человечества / *В.Паульман.* – Таллин: КПД, 2009. – 546 с. – С.10.
11. *Пачека К.Б.* Азбука аналитической трилогии: Интегральный психоанализ. / *К.Б.Пачека.* – И.: Рекламно-издательский дом «Тур», 1994. – 223 с.
12. *Перкинс Д.* Исповедь экономического убийцы [Электронный ресурс] / *Д.Перкинс.* – М.: ООО «Претекст», 2005. – 244 с.– С.229. – Режим доступа: http://polbu.ru/perkins_confessions/ch41_all.html
13. Советский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 1630 с.
14. *Степин В.С.* Глобализация, динамика культур и поиск новых ценностей [Электронный ресурс] / *В.С.Степин.* – Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/GlobDinCul.htm>
16. *Тихоплав В.Ю.* Кардинальный поворот / *В.Ю.Тихоплав, Т.С.Тихоплав.* – СПб: ВЕСЬ, 2004. – 304 с.
17. *Тихоплав В.Ю.* Физика веры / *В.Ю.Тихоплав, Т.С.Тихоплав.* – СПб: ВЕСЬ, 2001. – 256с.
18. *Шипов Г.И.* Теория физического вакуума / *Г.И.Шипов.* – М.: МНТЦ ВЕНТ, 1992. – Ч.1. Препринт №30. – 63 с.; Ч.2. Препринт №31. – 66 с.; Ч.3. Препринт №32. – 72 с.
19. *Шипов Г.И.* Явления психофизики и теория физического вакуума / *Г.И.Шипов.* // Сознание и физический мир. – Вып.1. – М.: Яхтсмен, 1995. – С.86-103.
20. *Шюре Э.* Великие Посвященные /*Э.Шюре.* – 2-е испр. изд.. – Б.м.: Книга-Принштоп, 1990. – 419 с.
21. *Яницкий И.Н.* Физика и религия. / *И.Н.Яницкий.* – М.: Изд-во Русск. физич. общества «Общественная польза», 1995. – 65 с.